

TOPLUMSAL OLAYLAR VE ÜLKE TURİZMİ ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİ: KIRGIZİSTAN ÖRNEĞİ

Fazıl ŞENOL*

Bakit TURDUMAMBETOV**

Özet: Turizm, ülkeler arasında iyi bir iletişimin kurulmasına, dünya barışının sağlanmasına ve ülkelerdeki huzur ve güven ortamının oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak turistik ürünlerin insanlar için zorunlu bir ihtiyaç olmaması ve alternatif ülkelerin çokluğu nedeniyle turizmde talep elastikiyeti yüksektir. Bu yönü ile turizm, ülke içinde ya da komşu ülkelerde meydana gelen her türlü olay ve gelişmelerden en çok ve en hızlı etkilenen sektörlerin başında gelmektedir. Bu nedenle turizmin bir ülkede uzun süre varlığını devam ettirebilmesi o ülkenin iç güvenliği ve siyasi istikrarının devamına bağlıdır. Bu süreçlerin kesintiye uğradığı ülkelerde turizm sektöründe önemli kayıplar yaşanmaktadır. Ülke turizmini etkileyen faktörlerin başında toplumsal olaylar başı çekmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada; yaşanan toplumsal olaylar ile turizm arasındaki ilişkiler tartışılmış ve Kırgızistan örneği ele alınarak yaşanan önemli toplumsal olayların ülke turizm üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yapılan araştırmayla ülkede “devrim” olarak adlandırılan toplumsal olayların sonrasında ülkeye gelen turist sayılarında %70-80'lere varan düşüşlerin görüldüğü ve dolayısıyla da önemli ekonomik kayıpların yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ülkenin dış dünyadaki imaj algısı zedelenmiştir. Ancak Kırgızistan, sahip olduğu zengin doğal turizm kaynaklarının ve devrimler sonrasında sağlayabildiği siyasi istikrar sayesinde turizmdeki kayıplarını kısa sürelerde telafi edebilmiştir. Nitekim hızlı ve dinamik bir şekilde gelişmekte olan Kırgız ekonomisinin lokomotifini turizmdir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Toplumsal Olay, Kırgızistan

JEL Kodu: M30, M31

SOCIAL EVENTS AND THEREOF PROBABLE EFFECTS ON THE COUNTRY'S TOURISM: THE CASE OF KYRGYZSTAN

Abstract: Tourism has positive effects on establishing relationships, reaching the world peace and creating safe environments in the countries. However, tourism is a sector that has high demand elasticity. This is because products of tourism are not basic consumption materials, and their alternatives are available in many different markets. In this regard, tourism is one of the most and fastest-affected sectors by all kinds of events and changes within the country and in the neighboring countries. Therefore, maintaining the presence of tourism in a country for a long time depends on the continuation of internal security and political stability of the country. There have been significant losses in the tourism sector of the countries where these processes were interrupted. One of the leading factors affecting a country's tourism is social events. In this respect, the purpose of this research is to discuss the importance of social

* Yrd.Doç.Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü, Mira Caddesi 56, Bişkek: Kırgızistan; Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat-Türkiye, fazil.senol@gop.edu.tr

** Dr, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü Mira Caddesi 56, Bişkek: Kırgızistan

events for tourism in Kyrgyzstan and analyze the impact of important social events on tourism in this country. As a result of research conducted, it has been reached to the conclusion that after the social events named as “revolution” the number of tourists visiting the country declined up to 70 to 80% and thus there were significant economic losses. In addition, the image of the country suffered a lot because of these events.

However, thanks to its rich natural tourism resources and the political stability provided after the revolution, Kyrgyzstan was able compensate its losses in tourism in a short time. Indeed, tourism is the driving force of the rapid and dynamic developing Kyrgyz economy.

Keywords: Tourism, Social Events, Kyrgyzstan

JEL Code: M30, M31

Giriş

Dünyanın her yerinde turizm sektörünün gelişmesini etkileyen çok farklı nedenler ortaya çıkabilmektedir ve bunlardan biri de toplumsal olaylardır. Toplumsal Olay kavramı, toplum içinde meydana gelen olaylar denilen küreselleşmeyi, yolsuzluğu, rekabeti, küçük ve büyük çatışmaları, savaşları, cehaletin neden olduğu vakaları v.b. akla getirmektedir. Bu tür her olay o ülkeye gelen turistler üzerinde caydırıcı bir etki yapmaktadır. Özellikle ekonomileri turizme dayalı ülkelerde bu tür olayların çok daha ayrı bir önemi vardır. Çünkü turizm sektöründeki durağanlık ülke ekonomilerini de doğrudan etkilemektedir.

Gelişen bir ülke olan Kırgızistan’ın ekonomisinde turizmin ayrı bir önemi vardır ancak bu sektörün şu an itibarıyla ülke ekonomisine yeterli katkıyı sağladığını söylemek zordur. Çünkü ülkede turizmin ivme kazandığı her dönemin sonunda yeniden ortaya çıkan büyük çaplı toplumsal olaylar her seferinde ülkede turizmi başa döndürmektedir. Oysa ülkede iç istikrar sağlanmış olması durumunda Kırgızistan, gelecekte Singapur, Malezya, Kore ya da Türkiye gibi turizmde belirli bir başarıyı yakalamış ülkelerin seviyesine gelebilecek zengin turistik potansiyele sahip bir ülkedir. Zira bu ülkenin sahip olduğu eşsiz doğal çekicilikleri, kültürel ve geleneksel mirası turizmde adını duyurabilmiş pek çok ülkeden hiç de geride değildir. Ülkenin ihtiyacı olan tek şey yatırımcının önünü görebileceği, turistlerin ise can ve mal güvenliğinin sağlanmış olduğu siyasi bir istikrardır.

Turizmi kendine bir gelecek olarak gören ve dünya turizminde adını duyurmak isteyen Kırgızistan’da zaman zaman yaşanan toplumsal olaylar ülke turizminde önemli ekonomik kayıpların yaşanmasına neden olmuştur. Bu alanda yapılan araştırmaların sınırlılığı nedeniyle de bu çalışmaya konu olarak toplumsal olay ve Kırgızistan turizmi seçilmiştir. Bu çalışmada, turizm açısından toplumsal olayların önemi tartışılırken, bağımsızlığına kavuştuğu 1992 yılından beri belirli periyodlarla ortaya çıkan toplumsal olayların yaşandığı Kırgızistan’da bu olayların ülke turizmi üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Çalışmayla ulaşılan sonuçların, toplumsal olayların nedenlerinin ortadan kaldırmaya ve insanların davranışlarını olumlu yönde değiştirmeye yönelik izlenecek politikalara katkı sağlaması beklenmektedir.

1.Kavramsal Çerçeve: Toplumsal Olay-Toplumsal Olgu-Toplumsal Değişim

Toplum, ortak çıkarlarda birleşen, belli bir coğrafi alanı paylaşan ve ortak kültürleri bulunan insanları ifade eder. Toplumsal olay ise toplum hayatında tek tek ortaya çıkan, yeri ve zamanı belirli değişimlerdir. Toplumsal olaylar insanların bir arada yaşamalarından doğar ve toplumsal bir olayın olabilmesi insanlar arasındaki ilişkiyi gerektirir. Toplumsal olaylar sonrasında bireylerde meydana gelen değişimler sonraki kuşaklara geçer ve bunlar toplumsal geleneğe dönüşür.

Toplumsal olgu, aynı alanda gerçekleşen birçok toplumsal olayın genel adı olarak ifade edilir. Diğer bir yaklaşımla gözlem ve deneyden doğan, düşünce ve araştırmaya dayanak olan, süreklilik ve kararlılık gösteren olaylar serisidir (Kızılcıkel ve Ergen, 1986). Tek bir topluma ya da kişiye özgü değil, bütün toplumlara ya da kişilere özgüdür. Bu haliyle genel ve soyuttur. Örneğin göç, iç savaş, isyan ve ülkenin karşı karşıya kaldığı kuraklık gibi. Dolayısıyla etkisi az ya da çok tüm toplumlarda hissedilen genel bir değişimdir.

Toplumsal olay ve olgunun belirgin ortak özellikleri vardır; Her ikisinde kaynağı toplumdur. Bireylerin dışında oluşur ve kuşaktan kuşağa değişikliklerle aktarılır. Ortaya çıkış nedenleri çok farklıdır ve diğertoplumsal olaylar birbirleri ile karşılıklı etkileşim gösterebilir. Örneğin Ortadoğu ülkelerindeki birbirini etkileyen “arap baharı” adı verilen toplumsal olaylar gibi (<http://www.odtugvo.k12.tr>). Olay ve olgu arasındaki bariz farkları ise şu şekilde özetlemek mümkündür; Toplumsal yaşam içerisinde tek tek meydana gelen değişimlere ‘olay’ denilirken ‘olgu’ aynı türdeki olayları bir bütün olarak anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Olgu, olaya göre daha soyut ve geneldir, belli bir yer ve zaman söz konusu değildir. Anadolu'nun Türkleşmesi ‘olgu’ ya bir örnektir. Zira Anadolu'nun Türkleşmesi bir günde bir ayda bir yılda gerçekleşebilecek bir sonuç değildir. Olay’ı olgu’dan ayıran en önemli özellik olayın başlangıç ve bitiş tarihinin belli olmasıdır. Örneğin, İstanbul'un Türkler tarafından fethi bir ‘olay’dır. Olaylar belli bir süre içerisinde meydana gelir. Dolayısıyla kısa sürede olup biten işler ‘olay’, uzun bir zaman diliminde oluşan durumlar ise ‘olgu’dur(<http://e-sosyoloji.blogspot.com>)

Toplumsal Değişme, toplumlarda görülen her türlü gelişme, ilerleme, evrim, ya da ihtilal, inkılap, isyan gibi kavramları çağrıştırmaktadır. Değişim, belli bir zaman süreci içinde toplumsal hayatın her alanında görülen ve gözlenen farklılaşma olarak ifade edilir. Bu bağlamda değişim, süreklilik arz eden ve hızı toplumdan topluma farklılık gösteren doğal bir olgu ve zorunluluktur. Özellikle bilim ve teknolojinin insan hayatına getirdiği yeniliklerin etkisi ile toplumsal hayatta daha yoğun gelişmeler gözlemlemek mümkün hale gelmiştir. Elektriğin, matbaanın ya da bilgisayarın toplum hayatına getirdiği değişim inkar edilemez.

Toplum hayatı üzerindeki etkili unsurlardan biri de turizmdir. Bir ülkeye yönelik turistik akımın olumlu sosyal-kültürel etkilerinin yanında gidilen ülke halkının toplumsal geleneklerinde, kültürlerinde, tüketim alışkanlıklarında dolayısıyla da kolektif yaşam tarzlarında önemli değişiklikleri kapsayan ciddi problemler ortaya çıkabilmektedir (Brayley ve Var, 1992:580). Gelenekleri bozma, kültürel dejenerasyon, tarihi sitlerin kirlenmesi, turiste benzeme arzusu ve taklit toplumu şeklinde ortaya çıkan yozlaşmaya karşı ve ülkede yabancı fobisi şeklinde gelişen bir sosyal tepkinin ortaya çıkması muhtemeldir (Berber, 2003:215).

Toplumsal değişim üzerinde etkili olan diğer bir faktör de kültürdür. Kültürel farklılıklar toplumların kültürünün çeşitlenmesini sağlarken insanlığın ortak mirasının da zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır. Yine bir ülkede nüfus artış hızı ve bölgesel yoğunluklar toplumsal değişmeyi olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilemektedir. Günümüz bilgi çağında değişmeyen bir toplumsal yapıdan ve kurumdan söz etmek zordur. Şöyle veya böyle toplumlar bir şekilde aşağıdaki yöntemlerden biri şeklinde değişim yaşarlar. *Serbest Toplumsal Değişmeler*; Toplumların kendiliğinden ve dışarıdan herhangi bir müdahale olmadan plansız programsız değişmeleridir. Örneğin, nüfus artışı, bilim ve teknoloji alanındaki yenilikler, bir bölgeye gelmeye başlayan turistlerden etkilenen yerel halkın sosyal yaşamlarının değişmesi gibi.

Müdahale Yoluyla Toplumsal Değişmeler: Bilinçli, planlı veya bir program çerçevesinde yapılan müdahalelertoplumsal değişmeye neden olabilmektedir. Bu durum ise ya demokratik planlı bir değişme ya da baskı yoluyla değişmeye zorlama şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Demokratik Planlı Değişmede, bir program çerçevesinde toplumsal hayata müdahale edilir, toplumun istenilen yönde ve belirli bir süre zarfında değişmesi sağlanır. Şiddet ve terörü içermez, evrensel hukuk normları çerçevesinde ve demokratik yollarla sağlanmaya çalışılır.

Ancak her zaman bu değişime direnen ve karşı koyan bir kesim bulunur. Baskı Yolu İle Değişme, içeriden ya da dışarıdan tek bir karar mekanizmasının hazırladığı plan ve programların uygulanması ile gerçekleşir. Dolayısıyla toplumlara dayatılan tek taraflı otoriter baskılar toplumsal kargaşalara yol açabilmektedir (<http://www.meb.gov.tr>).

2. Toplumsal Değişim ve Toplumsal Olayların Turizm İle İlişkisi

Toplumları değiştiren olgulardan biri de teknolojidir. Artık teknoloji dünyadaki turizm hareketlerinin yönünün belirlenmesinde aktif rol oynamaktadır. ITB Berlin Turizm Fuarı kapsamında yayımlanan “2010-2011 Turizm Trendleri” raporuna göre, sosyal paylaşım siteleri ve mobil telefon teknolojisi dünya turizminin çehresinin değişmesinde önemli bir etken konumuna gelmiştir. Turistler, Facebook, Twitter, Flickr gibi sosyal paylaşım siteleri, TripAdvisor, Travelocity ve Expedia, Lonely Planet gibi online seyahat siteleri ve akıllı telefonlar aracılığıyla nereye, nasıl gideceklerini, nerede yemek yiyeceğini, nereye gezeceklerini artık kendileri planlamaktadırlar. Pisa World Travel Monitör Forumu toplantısına katılan ABD merkezli Mandala Araştırma Merkezi’nin yaptığı açıklamaya göre; ABD’de 152 milyon turistin yüzde 52’si; sosyal medyada yer alan öneriler doğrultusunda tatil planlamaya başlamışlardır. Aynı zamanda turistler her hangi bir seyahat acentasıyla irtibat kurmadan, tur ya da rehberlik hizmeti satın almadan gideceği destinasyonlarıakıllı telefonlarüzerinden kendisi belirlemektedirler. Son birkaç yıl içinde iPhone gibi akıllı telefonların insan hayatında yer alması ve bu yolla sunulan heyecan verici fırsatlar neredeyse seyahat acentalarına ihtiyaç bırakmamaktadır.

Konaklama ve turizm sektörü için bulut tabanlı servisler geliştiren Cloud Arena’nın kurucu ortağı Tolga Yalçınkaya’nın (2014) açıkladığı verilere göre, gecelik konaklama ve son dakika rezervasyonlarında, iş amaçlı seyahat edenlerin yaklaşık yüzde 36’sı işlemlerini mobil cihazlardan gerçekleştirmektedir. Tatil amaçlı seyahat edenlerin ise yaklaşık yüzde 40’ı satın alma ve rezervasyonlar için mobil cihazları tercih etmektedir. Verilere göre, gecelik konaklamalarda tatilcilerin yüzde 12’si, iş amaçlı seyahat edenlerin ise yüzde 17’si mobil uygulamaları tercih etmekte mobil tarayıcılarda ise bu oranlar yüzde 38’e ulaşmaktadır (<http://www.turizmdunyasi.com.tr>). Dolayısıyla turistlerin tercihlerinde yaşanan bu toplumsal değişime ayak uyduramayan ve turistik olgulardan yararlanmayan konaklama işletmelerini ve seyahat acentalarınıgelecekte zor günler beklemektedir (Erdem ve Kabakçı, 2004:120).

Turistlerin satın almak istedikleri bir paket turu önceden görme olasılığı yoktur ancak artık elindeki teknoloji ile dünyanın her yerine ulaşmak, sanal şehir turları yaparak adeta ürünü önceden tatma ve görme heyecanını yaşamayı mümkün hale gelmiştir. Örneğin Hollanda başlattığı akıllı telefon uygulaması ile ülkenin 17 bin noktasını kapsayan bir veritabanı sayesinde turistlerin tüm turistik bilgilere ulaşabilmesi sağlanmıştır (<http://aynurgursoy.blogcu.com>).

Günümüzde Dünya insanların yönlendirmesi ve yaşam tarzlarını değiştirmeleri sadece teknolojik gelişmelerin etkisi ile değil aynı zamanda diğer bazı toplumsal olaylara bağlı olarak da ortaya çıkmaktadır. Turistik hareketlerin yönünü de belirleyen bu yöndeki toplumsal olayları iki açıdan ele almak mümkündür. Bunlardan biri deprem, sel, yangın, kuraklık gibi elde olmayan doğal olaylar diğeri ise insanların neden olduğu savaş veya toplumsal hareketlerdir. Her iki durumun da turistik talep üzerinde önemli etkisinin olduğu dünyada daki pek çok olayda görülmüştür. Örneğin, Mısır’da 2012 yılında yönetime karşı başlatılan halk isyanı ve devam eden istikrarsızlığın ardından 2013 yılındaki askeri ihtilal sonrası ülkenin en önemli turistik çekicilikleri olan pramitlerdünyanın ilgisi azalmış ve turizm sayesinde ayakta duran Mısır ekonomisi büyük yara almıştır. Ülkedeki belirsizlik,can ve mal güvenliğini önplanda tutan turistler için Mısır’ı cazip ülke olmaktan çıkarmıştır (<http://www.ebmhaber.com.tr>).

Yine 11 Mart 2011 Tohoku depremi ve tsunaminin ardından, Japonya'ya yönelik seyahatlerde büyük ölçüde bir azalma yaşanmış ve bunun sonrasında turizm gelirleri azalmıştır. Japonya, toplumsal bu olayın etkisini azaltmak ve artık ülkede bir tehlikenin kalmadığını, geleneksel Japon misafirperverliğinin ülkeye gelen ziyaretçileri ağırlamaya hazır olduğunu hazırladığı bir WEB sitesi üzerinden tüm dünyaya duyurmaya çalışmış ve yaşanan felaketin ülke turizmine olan olumsuz etkisini azaltmaya çalışmış bunda da başarılı olmuştur (<http://asiapacific.unwto.org>). Endonazya'daki deprem, Brezilya'daki sokak protestoları, İspanyadaki işçi eylemleri, Türkiye'de yaşanan askeri ihtilaller ve Gezi Parkı eylemleri, Yunanistan'daki ekonomik çöküş, Brezilya'da 2014 yılında yapılan Dünya Futbol Şampiyonası organizasyonu ve yapılan yatırımlar için harcanan paralara karşı yapılan halk protestoları bu ülkelere gelmeyi düşünen yabancı turistler üzerinde olumsuz etki yapmıştır. Tüm bu örnekler göstermektedir ki ülkelerde karşı karşıya kalınan küçük büyük tüm toplumsal olayların sonrasında ülkeni turizm dengeleri az ya da çok bozulmaktadır. Karşı karşıya kaldığı toplumsal olaylarla turizmi en fazla etkilenen ülkelerden birisi de Orta Asya'nın incisi Kırgızistan olmuştur.

3. Kırgızistan'da Turizm ve Turistik Arzı Potansiyeli

Orta Asya'nın demokratik Kırgızistan ülkesi sahip olduğu turizm arz potansiyeli ile turizm alanında iddialı bir ülkedir ve bu iddiasında haklı olduğunu gösteren önemli argümanları vardır. Tanrı Dağları'nın ülke içerisindeki uzantısını oluşturan ve bölgede Ala Dağlar (Alatau) olarak ifade edilen bu dağ silsilesi İsviçre'deki Alpleri aratmayacağı güzelliğindedir. Ülkenin yüksek zirveli dağlarla çevrili olması bu coğrafyayı dağcılık turizmi açısından şanslı kılmaktadır. Tien-Shan sıradağları üzerinde yer alan 7.439 mt yükseklikteki Jeniş (Pobeda) Tepesi, 7.134 mt yüksekliğindeki Lenina, 6.995 mt yüksekliğinde Han Tengri ve 4.860 mt'lik Korona zirveleri ile yine üzerindeki 8000'e yakın buzul, 40 bine yakın akarsu ve 2000'e yakın irili ufaklı gölü ile (KAK, 2001:2) Uluslararası kabul gören ve dağcılar arasında tercih edilen 8 bölgeden 5 tanesi Tanrı Dağlarında, 3'ü ise Pamir Dağları'nda bulunmaktadır (<http://issikkolu.tr>). Dağcılık ve tırmanış firmaları bu ülkede yabancı dağcılara profesyonel hizmet vermektedir. Ülkede dağcılık yanında kayak, rafting ve trekking turizmine olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Bunun yanı sıra ülke, şehirlerini çevreleyen dağların temiz havasını kirlenen şehir havasının dumanından bunalan Avrupa insanına ve çöl sıcaklığının etkisiyle yaşadıkları şehirlerde nefes almakta zorlanan Arap dünyası için bir oksijen deposudur. Doçaysısı ile Kırgızistan, bu çeşit turizme ilgi duyan turistler için eşsiz imkanlar sunmaktadır. Denizin dibinde çıkarılmayı bekleyen bir inci gibi Kırgızistan sahip olduğu bunca güzelliklerin keşfedilerek dünya turizmine sunulmasını beklemektedir. Bu nedenle ki ülke Orta Asya'nın İncisi' ünvanını hak etmektedir.

Kırgızistan'ın turizm açısından diğer bir avantajı ise, ülkenin Kuzeydoğu kesiminde deniz seviyesinden 1600 metre yükseklikteki dünyanın ikinci büyük krater gölü olma özelliğine sahip Issık Göl'üdür. Tuzlu ancak berrak suyu, 6200 km^2 yüzölçümü ve 668 mt ile dünyanın en derin göllerinden biri olan Issık Gölü'nün çevresi kıyı turizminin yanı sıra, sportif oyunlar, avcılık, tedavi imkânı termal kaynakları, at sporları ve dağ yürüyüşleri ile ziyaretçilerine alternatif turizm olanakları sunmaktadır (Küçük, 2011:7).

Ülkede ilan edilen 22 milli park, 10 orman, 16 avlanma Alanı, 22 Botanik ve 18 Jeoloji parkı ülkede turizm adına atılmış önemli adımlardır. Yine Çatkal Dağları eteklerindeki Sarı Çelek, 170 km^2 yüzölçümlü Çatır Göl ve 287 km^2 yüzölçümlü Son Göl çevresi doğal güzelliklerle çevrili ve atlı gezi güzergahlarına sahiptir.

Kırgızistan'ın dağlık orman bakımından da son derece zengindir. Bunlardan biri Celalabad bölgesinde ve milli park sınırları içerisinde yer alan Arstanbap Köyü dünyanın en büyük doğal ceviz ormanlarına sahiptir. Yine ülkede 72 farklı bölgede avlanabilecek av hayvanları av meraklılarını bu ülkeye çekmektedir. Kırgızistan doğa turizmi kapsamında üç bölgeye ayrılmıştır. Bunlar Narın, Celal-Abad ve Koçorkaşehirleridir. Bu bölgeler 2000 yılında İsviçre'nin küçük ölçekteki ticareti destekleme projesi olan "Helvest" birliğinin Programına katılmış ve ilk deneyiminin sonucunda olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Bu projede (CBT) yerel halkın kendi gelenek ve göreneklerini koruyarak turizme katılmalarını ve gelir elde etmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Kırgızistanat sporları açısından da son derece iyi bir potansiyele sahiptir. Ülkede kesin olmayan rakamlara göre 260 binden fazla at, özel şirketlerce işletilen 4 at işletmesi ve at yarışlarının yapıldığı ve binicilik kurslarının verildiği 2 hipodrom vardır. Halkın atçılık üzerine bir kültür ve geleneğe sahip olması, ülkede at gezintileri için uygun güzergahların bulunması bu turizm çeşidi için eşsiz fırsatlar sunmaktadır.

Ülkeye gelen turistler 'Cayloo' olarak adlandırılan yaylalarında Kırgız geleneğinde önemli yeri olan Bozüy'lerde konaklatılmakta ve kendilerine Kırgız halk yemekleri ikram edilerek geleneksel içecekleri olan 'kımız' tattırılmaktadır. Gelen konuklara Kırgız halk oyunları izlettirilirken bükküt (kartal) ile av yapılmakta ve atlı geziler düzenlenerek seyahatler unutulmaz yapılmaya çalışılmaktadır (Çegirtkeyeva, 2011:64).

Tarihi büyük İpek Yolunun Kırgızistan sınırları içerisinde kalan güzergahındakitarihi dokunun hala muhafaza ediliyor olması, Orta Asya'nın en eski şehirlerinden Oş'daki kutsal Süleyman Dağı ülkeyi tarih ve kültür turizmi açısından da cazip kılmaktadır (Coldoşov, 2007: 64-65). Kırgızistan'da UNESCO tarafından korunma altına alınan önemli tarihi-kültürel-doğal zenginlikler vardır ki bunların başlıcaları (<http://unesco.org>);

1. Fergana dağ sıralarında yer alan SaymaluuTaş Kaya Resimleri
2. Şah-Fazil Türbesi, (10-12.yy)
3. Özgön Tarihi ve Mimari Kompleksi,(12-13.yy)
4. Çolpan-Ata Petroglifleri,
5. Burana, (İpek Yolu'nun geçtiği ana güzergah üzerinde yer alan ve Karahanlı Devleti'nin ikinci başkenti Burana yerleşim yerinin ayakta kalan tek tarihi yapısı Burana (Minare) adıyla anılan kule 10-12.yy arasında yapılmıştır).
6. Oş'da bulunan ve Orta Asya'nın en eski kutsal mekanı olarak ziyaret edilen Süleyman Dağı Ayrıca Sarı-Çelek Gölü ve çevresi ile Issık-Köl UNESCO'nun Dünya Biosfer Rezervleri Ağı'na dahil edilmiştir

4. Kırgızistan Turizminin Temel Sorunları

Kırgızistan'da bağımsızlık sonrası turizmin gelişmesine önem verilmiştir. Ancak ülkenin zaman zaman karşı karşıya kaldığı bir takım sorunlar ve sektörün dünya standartlarında bir donanımına sahip olmaması nedeni ile turizmde istenilen ivme yakalanamamıştır. Dolayısıyla turizm sektörü ülke ekonomisinde beklenen katkıyı sağlamamıştır. Ülkede Turizm amaçlı yatak kapasitesinin büyük bir kısmı başkent Bişkek, Çüy ve Issık Göl bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Fakat mevcut konaklama tesisleri içerisinde kaliteli ve uluslararası standartlara sahip denilebilecek 5 yıldızlı oteller ve 5 yıldızlı otellerin %80'den fazlası da sadece ülkenin başkentinde toplanmıştır. Bu otellerin pek çoğu ise yabancılar tarafından işletilmektedir. Yaz turizminin Issık Göl civarında yoğunlaşması ve sezonun 45 gün kadar sürmesi nedeniyle göl çevresine 4-5 yıldızlı konaklama tesisi yapmak girişimcilerce cazip bulunmamaktadır. Oysa Kırgızistan'da kaliteli yatak ve kaliteli hizmet sunan işletmelere şehir merkezlerinde değil özel ilgi turizminin yoğunlaştığı destinasyonlarda kurulmasına ihtiyaç

vardır. Bu noktalarda kurulacak tesisler, turistin tırmanma, yürüme, kayak yapma ve at sırtında geçen yorucu gününün ardından kendisini dinlenmiş olarak ertesi güne hazır hissettirebildikleri bir hizmet kalitesi geliştirmeye ihtiyaç vardır.

Ülke turizminin gelişmesinin önündeki bir başka engel de ülkedeki turizm sektörü ilgili her şeyin devletten beklenmesidir. Oysa ekonomik anlamda daha yeni gelişen Kırgızistan finansman bakımından kaynaklarını turizme aktarabilecek durumda değildir. Dolayısıyla ülkede yabancı yatırımcıları teşvik eden bir turizm politikası izlenmektedir. Bu bağlamda Kırgızistan'ın turizm alt ve üst yapısına yatırım yapan ülkelerin başında Çin ilk sırada yer almaktadır (Kaparov, 2001:251). Ancak yabancıların teşviki yönünde izlenen politikalara rağmen Kırgızistan'da turizm alanında devletin bugüne kadar hiçbir şey yapmadığını söylemek de yanlış olacaktır. Zira hükümetler turizm için birçok faaliyetler yapmakta ve paralar harcamaktadırlar. Örneğin; sonuç olarak beklentileri karşılamamış olsa da Kırgızistan'da turistik piyasanın canlandırılması doğrultusunda 2006-2008'de turizm alanının piyasa stratejisi kabul edilmiş ve Kırgızistan'ın turizm ülkesi olarak gelişebilmesi yönünde Kırgızistan-İsviçre ortaklığında uluslararası ortak bir porje (CBT=Community Based Tourism) başlatılmış ve başarılı olmuştur (Komissarov, 2010: 4-5). Ülkenin farklı şehirlerinde açılan CBT ofisleri ülkeye gelen yabancılar için gidecekleri güzergahlarda kalacak yer bulma, araç temini ve ehberlik gibi önemli turizm hizmetleri sunmaktadır. Bugün bu organizasyona dahil olan kırsal alanlarda yaşayan dar gelirli Kırgız insanı ev pansiyonculuğundan ve bozöylerinden (Kırgızların yaşadıkları keçeden yapılan büyük çadır) kazanç elde etmektedirler.

Ülkede meydana gelen toplumsal olaylardan dolayı siyasi istikrarın sağlanamaması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan turistik talep yetersizliği 2010 yılına kadar ülkede altyapı konusunda ciddi bir adımın atılmamasına neden olmuştur. Bu yıldan sonra turist sayısında hızlı bir yükseliş başlamış fakat turistler bu seferde bu güne kadar el atılmayan alt ve üst yapıdaki bu sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, hazırlıksız yakalanan Kırgızistan turizminin imajına halen zarar vermektedir. Çünkü gelen turistin memnuniyetsizliği diğerlerinin de gelmemesine neden olmaktadır. Ülke turizminin gelişmeme nedenleri arasında en büyük sorun olarak ülkede yaşanan toplumsal olaylar ve bunun dış dünyada oluşturduğu olumsuz algı görülüyorsa da ülkede turizmin gelişmemesinin önündeki olumsuzlukları önem sırasına göre şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Güvenlik ve istikrarlık problemleri
- Dış dünyada pazarlanma problemleri
- Ülkeye erişim
- Altyapı
- Eğitimli personel ve hizmet kalitesi

Görüldüğü üzere güven ve istikrar sorunu bu ülkenin turizminin önündeki en büyük engel olduğu gerçeği herkeze kabul edilmiştir. İkinci önemli engel olarak dile getirilen pazarlama sorunu da aslında güven ve istikrar sorunu ile bağlantılıdır. Ülkenin dış dünyadaki güven ve istikrar algısı olumsuz olunca ülkenin tanıtımı için yapılan girişimler de sonuçsuz kalmaktadır. Haliyle turislerin ülke seçiminde önceliği olan can ve mal güvenliğini konusundaki tereddütler giderilmediği sürece ülkenin diğer çekicilikleri için ziyaretçilerin ikna edilmesi zor gözükmektedir.

Kırgızistan'ın turist gönderen ülkelere olan uzak olması ve çoğu ülkeler ile arasında doğrudan havayolu bağlantısının olmaması bu ülkeye gelecek turistler için uçuşları cazip olmaktan çıkarmaktadır. Turizm kanununun 3.maddesinin 1.bendinde; Turizmin ülke ekonomisinin önemli bir parçası olduğu ve bu alandaki faaliyetlerin gelişmesi için bütün şartların oluşturulması öngörülmesine rağmen bu güne kadar bu konuda da güçlü bir siyasi iradenin ortaya konulduğunu söylemek zordur.

Ülkede turizm sektörü için uzman ya da yönetici kademeleri için personel yetiştiren yükseköğretim okullarının sayısı yeterli düzeydedir ancak özellikle sektöre orta ve alt yönetim düzeyinde eleman yetiştiren okulların sayısı yeterli değildir. Diğer yandan teorik eğitim ağırlıklı öğrenci mezun eden üniversiteler bu yönü ile sektörün ihtiyaç duyduğu yetmişmiş kalifiye eleman beklentisine cevap verememektedir. Oysa bir ülkede turizmin ivme kazanabilmesi için dünya standartlarında turizm işletmeleri, dış dünyada algılanan olumlu imajının yanında sektörde, o ülkeye gelenlerimemnun edebilecek eğitilmiş ve deneyimli işgörenlerin istihdam edilmesi de önemlidir.

Son zamanlarda ülkeye girişler konusunda vizeler ilgili tüzüklerde olumlu adımlar atılmış olmasına rağmen komşu ülkelere geçişlerde ve turistlerin transit geçişlerindeki yaşanan problemler tam manasıyla çözülmüş değildir. Turist grupları genelde Kırgızistan ve komşu ülkeleri kapsayan turları yeğlemekte ancak sınırlardan geçişlerdeki sorunlar ve uzun bekleyişler önemli bir sorundur. Oysa sınır kapılarındaki geçişlerde yaşanan zorluklar ülkelerin imajı açısından oldukça önemlidir. Kırgızistan'ın komşu ülkeler arasındaki transit geçişlerdeki vize muafiyet sorununu halletmesi ülkenin yararına olacaktır ki Türkiye Cumhuriyetleri arasında serbest dolaşımı öngören bir çalışmanın 2014 yılından itibaren devletler nezdinde başlatılacak olması en önemli adımlardan biri olacaktır.

Ancak yukarıda sayılan gerekçelerle bugüne kadar, ülkenin sahip olduğu mevcut turizm potansiyelinin sadece küçük bir kısmının turizme arz edilebilmiş olması aslında olumlu bir netice de doğurmuş ve ülkede doğal yapının bozulmadan günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Bu durum eko turizme olan ilginin arttığı bir dünyada ülkeyi gelecek adına şanslı kılmaktadır (Yusupov, 2010: 44-45).

5. Kırgızistan'da Toplumsal Olaylar: Öncesi ve Sonrasında Kırgızistan Turizmi

Kırgızistan bağımsızlığına kavuştuğu 1992 yılından sonra ülkeye olan yabancı turist ilgisi artmaya başlamıştır. Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden yaz tatili amacıyla gençlik ve izci kamplarına gelen turist sayısı azalmış buna karşın batılı ve komşu ülkelere iş amacıyla gelen yabancı sayısı artmıştır. 1993 yıllarında başlayan turistik ziyaretler 2004 yılına kadar artarak devam etmiş ancak sonrasındaki olumsuz gelişmeler ülke turizmindeki bu hızlı artışı yavaşlatmıştır.

Kırgızistan'a yönelik turistik seyahatlerin azalmasında dünyanın farklı ülkelerinde meydana gelen toplumsal hareketlerin, Orta Asya'nın tamamındaki güvenlik ve istikrarsızlık problemlerinin ya da küresel krizlerin de etkisinin olduğunu söylemek mümkündür ancak bunların hiç biri ülkede 'devrim' olarak adlandırılan toplumsal olaylar kadar etkili olmamıştır. Kırgızistan'da ülke turizmine zarar veren ve dünyanda izlediği önemli toplumsal hareketler yaşanmıştır. 01 Eylül 1998'de Kumtör Bölgesindeki altın madenine siyanür taşıyan bir kamyonun Barskun Nehrine uçuşması ve siyanürün IssıkGöl'üne ulaşması sonucu ortaya çıkan gelişmeler bu ülkede daha sonra da yaşanacak önemli toplumsal olayların ilki olmuştur. Nitekim 24 Mart 2005'de ülkede yaşanan devrim, peşinden 13 Mayıs 2005 tarihinde komşu ülke Özbekistan'da yaşanan kanlı Andican olayları, 2010 yılında Özbek ve Kırgız halkı arasındaki Oş olayları ve yine dışsal faktörlerden Afganistan ve Irak savaşı, Çin'deki şiddetli akut solunum sendromu (SARS) ve kuş gribi salgını gibi gelişmeler nedeniyle ne yazık ki turizm anlamında ülke bir türlü istikrarı yakalayamamış ve her seferinde ülke turizminin durağan dönemler yaşamasına neden olmuştur. Dolayısıyla Kırgızistan, dünyada göçmen Kırgızların geleneksel yaşam kültürü ve oksijen deposu yüksek dağları ile hatırlanması gerekirken yaşanan olaylar nedeniyle dünyada isyanların, soygunların, yağmaların yaşandığı bir ülke olarak algılandığı süreçlerle karşı karşıya kalmıştır. Oysa Kırgızistan, Orta Asya ülkeleri içerisinde en demokratik ve halkının en özgürce yaşadığı bir ülkedir.

Kırgızistan, parlamenter sisteme geçiş ve yaşanan toplumsal değişim sürecinin de etkisi ile zaman zaman karşı karşıya kaldığı tüm bu olumsuzlukların üstesinden gelebilecek halk iradesine sahiptir ve dünya turizminde de hak ettiği yere geleceği günleri çok uzakta değildir. Çünkü ülke, istikrarın sağlandığı süreçlerde ülkeye olan tursitik talebi çok hızlı bir şekilde artırabildiğini göstermiştir. Örneğin Batken olaylarının ardından girilen siyasi istikrarlı süreç ve demokratik dönüşümler ve izlenen turizm politikaları neticesinde ülke turizmi büyük gelişme göstermiştir. Ancak her toparlanma sonrası yaşanan yeni bir toplumsal olay turizmde tekrar tekrar başa dönülmesi sonucu doğurmuştur. Turizm talebinin elastik olması ülkedeki toplumsal olaylar en çok ve en hızlı şekilde bu sektörün etkilenmesi sonucunu doğurmaktadır. Haliyle de ülkede yaşanan toplumsal olaylar her seferinde ülke turizmi üzerinde önemli sonuçlar doğurmaktadır. Toplumsal olayların Kırgızistan turizmine ne denli zarar verdiğini resmi istatistiklerle ortaya koymak mümkündür

Örneğin, 1997 yılı verilerine göre ülkeye gelen yabancı turist sayısı 87.368'dir ve bunun 60.000 bine yakını Issık Gölü civarına gelen turistlerdir. 1998'deki siyanür kazası nedeniyle sezon boyunca Issık Gölü çevresine gelen turist sayısı 29.000'lere düşmüştür. Olayların etkisinin sürdüğü 1999 yılında ise ülkeye gelen yabancı turist sayısı 48.000'lerde kalmıştır. Olayların etkisinin azaldığı 2000 yılında hükümet göl çevresinde önemli bir fuar etkinliği düzenlemesine rağmen turistik talepler ancak 2001 yılından itibaren yeniden yükselmeye başlamıştır.

1997'de Seyahat Acentelerinin tur organize sayısı 195 iken olaylar sonrası büyük düşüş göstererek 2000 yılında 82'ye gerilemiştir (Kırgız Milli İstatistik Komitesi 2001:34). Tur sayısındaki yükselmeler de ancak 2001 yılından sonra başlayabilmiştir. Yine 1997'de faaliyet gösteren kayıtlı otel sayısı 88 iken 1998'de kapanan oteller olmuş ve sayı 78'e düşmüştür. 1997 yılında da ülkede faaliyette bulunan yabancı şirket sayısı 6 iken 1998 yılında 3'e inmiştir. 1997 yılında turistik rekreasyon hizmetleri hacmi 1996 yılına nazaran 5 kat büyüme göstermişken 1998'deki Barskon kazası sonrası 1997'ye nazaran %32 azalmıştır. Dolayısıyla turizmdeki daralma turizm gelirlerinin azalmasına neden olarak 1997'de 3,7 milyon dolar olan turizm gelirleri 3,5 milyon dolara gerilemiştir.

Kırgızistan'da 1997 yılındaki toplumsal olaylar sonrasında turizm istatistiklerinde görülen olumsuz tablonun benzerini ülkede daha sonraki yıllarda yaşanan olayların sonrasında da görmek mümkündür.

2005 yılı Mart ayı içerisinde başlayan olayların etkisi ile ülkeye gelen yabancı turistlerin sayısında % 60, Issık Göl'ü ve çevresini ziyaret edenlerin sayısında ise % 70 oranında azalma kaydedilmiştir. Turist sayısındaki azalma ile birlikte ülkede otellerin doluluk oranları ve yeni otel yatırımları durmuş ve pek çok seyahat acentası kapanmıştır.

Kırgızistan'ı 2002 yılında 139.600 kişi, 2004 yılında ise 1.527.500 kişi ziyaret etmiştir.2004 yılında ülkede 175 Seyahat Acentesi ve gezi bürosu varken bu rakam olayların olduğu 2005 yılında 119'a 2006 yılında ise 92'ye düşmüştür. Yine 2004 yılında Turistik merkez sayısı 1012 iken 2005 yılında 962'ye ve 2006 yılında ise 938'egerilemiştir (KCUİK, 2009:29-33) Olayların etkisinin azaldığı 2006 yılı sonrasında itibaren bu rakamlar tekrar artmaya başlamıştır.

Ülkede 2008 yılında 888.000'e çıkan yabancı turist sayısı 2009'da 806.000'e ulaşmış ve ülke turizminde önemli bir ivme yakalanmıştır. Ancak herşeyin iyiye gittiği düşünülürken bu seferde tarihi Oş şehrinde Kırgız ve Özbekler arasındaki tatsızlıklar ülkede büyük toplumsal bir olaya dönüşmüştür. 07 Nisan 2010 tarihinde başlayan olayların sezon öncesine denk gelmesi bu sektörde çalışanların ve sektörde faaliyet gösteren turizm işletmelerinin beklentilerini ortadan kaldırarak önemli ekonomik kayıplar yaşanmıştır. Oş olaylarının neticesinde Kırgızista'a gelen turist sayısında yüzde 30-35'lik bir düşüş görülmüştür. Bu bağlamda 2009 yılında 800.000'i geçen yabancı turist sayısı olayların etkisi ile 2010 yılında

584.000'e gerilemiştir (Kırgızistan Milli İstatistik Komitesi 2007–2011). Turist sayısının azalmasının bir sonucu olarak ülkede otel sayısı, spor ve sağlık kampları, dinlenme tesisleri ve doğa koruma park sayıları azalmıştır. Olaylar öncesi ülkede 95 Seyahat İşletmesi faaliyet gösterirken olaylar sonrası bu sayı 73'e gerilemiştir. Ülke içinde düzenlenen tur sayısı azalmıştır. Bunun bir yansıması olarak da ülke GSMH içerisinde 2009 yılında %5,2 olan turizmin payı olaylar sonrası 3,7'ye düşmüştür. Çünkü daha çok adrenalin tutkunu genç turistlerin rağbet ettiği ve ülkede yapılabilirliği bulunan macera, tırmanış, trekking, at biniciliği ve rafting için gelen turistlerin sınırların ve yolların kapatılmasıyla olaylar süresince ülkeye gelmekten vaz geçmişlerdir. Dolayısıyla ekonomik hayatları tamamen turizme endeksli olan ve özellikle de Issık Göl'ü çevresinde yaşayan halk maddi ve manevi yönden büyük kayıplara uğramıştır. Boş kalan pansiyonlar ve oteller sektörde çalışanların işsiz kalmasına neden olmuştur. Ülkede yaşanan güvensizlik ortamı zaten zor ikna olan yabancı yatırımcının bu olaylar sonrası ikna edilmesinidaha da zorlaştırmıştır. Bazı ülkelerin Kırgızista'a yatırımları tamamen dururken pek çok ülkenin yatırımlarında çok ciddi azalmalar olmuştur. Örneğin olaylar öncesinde turizm alanında ülkeye yatırım yapmaya başlayan İsrail, Hindistan, Litvanya, İngiltere ve Ermenistan yatırımları 2010 yılında tamamen durmuşülkeye en çok yatırım yapan Çin, Almanya, Bağımsız Devletler Topluluğu gibi ülkelerin yatırımları da minimum seviyeye düşmüştür. Fakat sevindirici olan tüm bunların olayların olduğu 2010 yılı ile sınırlı kalması ve etkisinin daha sonraki yıllara sarkmamasıdır. Çünkü sağlanan istikrar ile 2011 yılında turizm verileri tekrar yükselmeye başlamış ve 2011 yılında ülkeye gelen yabancı turist sayısı 816.000'e çıkarak 2009 yılının rakamı yakalamıştır. Ülkede devam eden istikrar turizme olumlu yansımıştır. Ülkede turizmin geliştirilmesi yönünde uygulamaya konulan yeni turizm politikaları çerçevesinde 44 ülkeye tanınan vizesiz giriş imtiyazının da etkisiyle 2013 yılı itibariyle ülkeye gelen turist sayısı 3 milyonu aşmıştır. Görüldüğü üzere ülkedeki siyasi istikrarla birlikte Kırgızistan'ın turizmdeki yıldızı daha da parlamaktadır.

Son 10 yıldır Kırgızistan'daki yerel turizm işletmeleri Avrupa ve Asya fuarlarında profesyonel anlamda aktif olarak yer almış ve internet kaynaklarını da etkin olarak kullanmaya çalışmışlardır. Değişen siyasi iradeler, uygulamaya koydukları bir takım yeniliklerle ülkede turizm sezonlarını canlandırmaya çalışmaktadırlar. Diğer ülkelerle geliştirilen ikili ilişkiler ve vize muafiyetleri ile o ülkelere gelecek insanların önü açılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda 2005 olayları ile azalan turist sayısının 2006 yılında telafisi adına Kazakistan ile Kırgızistan arasındaki kurulan dostane ilişkiler neticesinde Cumhurbaşkanı N.Nazarbayev'in Kazak halkına Kırgızista'a turist olarak gitmeleri yönündeki tavsiyesi karşılık bulmuş ve bir kaç gün içinde 15.000 bine yakın Kazakistanlı turistik amaçla Issık Göl'e akın etmiştir.

Ülkenin turizm politikasında turizmin geliştirilmesi yönünde ciddi gayretler gösterilmektedir. Olaylar sonrasında ekonomik alanda iyi bir performans gösteren Çin ve Hindistan'dan turist çekilmesi yönünde de birtakım girişimlerde bulunulmuş ancak yapılan uğraşlarbenzer olayların ülkede her an tekrar edebileceği endişesi bu ülkeden gelebilecek potansiyel turistleri ikna etmeye yetmemiştir (Kencebayev, 2006). Nitekim Kırgızistan halen de ileridebenzer olayların tekrarlanmayacağı konusunda henüz dış dünyayı tam manasıyla ikna edebilmiş ve istikrarsız ülke algısını üzerinden atabilmiş değildir. Olaylar sona ermesine rağmen bu olaylarla ilgili görüntüler uzun süre dünya basınında en korkunç karelerle yer almaya devam etmiş ve ülkeye gelmek isteyenlerin endişeleri sürdürülmüştür. Oysa geçici süreli toplumsal olaylar bilinçli turist üzerinde uzun süre etkili olmamalıdır ve zaten de öyledir. Turistler duydukları ve gördükleri her haberin etkisinde kalmış olsalardı bozulan psikolojileri nedeniyle bir daha seyahate çıkmaları mümkün olmazdı. Dünya'nın en demokratik toplumlarında bile artık zaman zaman büyük toplumsal olaylar yaşanmakta ve olaylar sonrası her şey kaldığı yerden devam edebilmektedir. Dünya'nın her yerinde tursitlerinçok farklı olayların içinde kalmaları mümkündür. Toplumsal olayların ne zaman ortaya çıkacağını

önceden kestirmek zordur. Tehlike her zaman ve her yerdedir. Nitekim bilinçli bir turist için Newyork sokaklarında dolaşırken karşına çıkacak bir sokak serserisinin bıçaklı saldırısına uğrama ihtimali ile dünyanın her hangi bir yerinde birileri tarafından kaçırılma ya da toplumsal bir olayın ortasında kalma ihtimali arasında çok büyük bir fark yoktur. Bugün isyan fakat yarın tekrar istikrar olabilir. Ayrıca bir ülkede yaşanan toplumsal olaylar her zaman yabancılar için bir tehlike oluşturacağı anlamına gelmemelidir. Neticede ülkede yaşayan insanlar kendi ülkelerinin dış dünyada imajına zarar verecek olaylara sebebiyet vermeme konusunda duyarlıdır. Dolayısıyla dünyanın pek çok ülkesinde yaşanan toplumsal olaylar sırasında ülkede turistik amaçla bulunan yabancılar karşı yapılan saldırılara çok fazla rastlanılmaz. Nitekim Kırgızistan'da defaten büyük olaylar olmuş fakat ülkede turistlere yönelik kasti saldırıların olduğuna dair önemli olaylar yaşanmamıştır. Halkın %60'dan fazlasının sokaklara döküldüğü 2005 yılında ve 2010 yılındaki Oş olaylarında da turistlere yönelik saldırılar yaşanmamıştır. Bu durum Kırgızistan açısından oldukça önemli bir sonuçtur. Dolayısıyla olayların durulması ile birlikte ülkeye gelen turist sayısındaki hızlı artışın nedenini buna bağlamak da mümkündür. Tabi ki yaşanan toplumsal olay sürecinde oluşan ortamın turistik talebi ya da turizm işletmelerini etkilemeyeceğini söylemek imkansızdır. Çünkü nerede ve ne zaman turist gruplarının yollarının kesileceği yada işletmelerine ne zaman bir saldırı olacağı endişesinin yaşandığı bir ortam hem turistleri hem de turizm işletme sahiplerini olumsuz etkilemiştir. Burada ifade edilmek istenilen şey, ülkeye gelen turistler saldırı hedefine konulmadığı sürece toplumsal olayların bilinçli turistler üzerinde uzun süreli kalıcı bir etki bırakmayacağı ve ülkenin istikrarlı günlere dönmesiyle birlikte ülkenin tekrar eski ilgiyi görmesinin mümkün olabileceğidir. Yeterki ülkede can ve mal güvenliği konusunda olumlu bir algı oluşmuş olsun.

Turizm, sunulan farklı alternatiflerle ülkelerin birbirlerine rakip olduğu bir sektördür. Dünyanın her hangi bir yerindeki bir turist için satın alabileceği pek çok alternatif tur seçeneği vardır. Dünyada; can ve mal güvenliği konusunda turisti sigortalayan Malezya, turistin her türlü hak ve hukukunu yasalarla güvence altına alan Avrupa, antik çağın ülkesi Mısır, karnavallarıyla ünlü Brezilya, 10'larca medeniyetin kalıntılarını bir arada görebileceğiniz Türkiye gibi birbirine alternatif onlarca seçenek saymak mümkündür (Aleksandrov, 2011). Turistler alternatif ülkelerden sadece can ve mal güvenliğinin olmadığını düşündüğü ve bu yönde istikrarsız olarak algıladığı bir ülkeyi seçeneklerinden çıkaracaktır. Öyle ise bir ülkenin her yönüyle turiste aradığını sunabilmesinin ön koşulu; sağlanmış siyasi iç istikrar ve güvenlidir. Dolayısıyla turizmde umduğunu alabilmesi için Kırgızistan'ın çözmesi gereken en önemli problemi istikrarsızlıktır. İstikrarı sağlayacak olan ise adaletli, çalışkan ve yasalara uyan ve herkesin yasaların herkese eşit olduğu algısını sağlayabilecek güçlü bir iktidardır. Neticede hangi ülkede olursa olsun çok farklı nedenlerden dolayı ortaya çıkabilen her toplumsal olay o ülke turizmine kısa vadede de olsa önemli kayıplara neden olabilmektedir. Ancak siyasi iktidarlar, istikrar ve güvenliği sağlamak için bu konuda ellerini ne kadar çabuk tutarlarsa ülkenin kaybı da o nispette az ve süreç de o denli kısa olacaktır. Kırgızistan'da siyasi iradeler kendi dönemlerinde turizmi geliştirmek adına yeni uygulamalar deniyor ve vaadlerde bulunuyor olsalarda kabul etmek gerekir ki 2005 yılından beri yabancı yatırımcıların bu konudaki tereddütlerini ortadan kaldırabilmiş değillerdir. Ancak 2011 yılından sonra ülkede günden güne iyi giden bir istikrar sürecine girildiğini söylemek mümkündür. Açıklanan resmi rakamlara göre ülkeye 2013 yılında gelen 3,5 milyon turist sayısı bu istikrarın bir göstergesidir.

Sonuç ve Değerlendirme

Kırgızistan yaşadığı büyük toplumsal olaylar neticesinde turizm gelirlerinde büyük kayıplar yaşamış bir ülkedir ancak olayların sonrası her defasında da turizm sektörünü yeniden

canlandırabildiğini göstermiştir. Tek sorun, güven ve istikrar konusunda insanların kafasındaki terddütlerin tamamen ortadan kaldırılamamış olmasıdır. Bu durum yerli ve yabancı sermayenin önündeki en önemli engeldir. İstikrar konusundaki şüpheleri ortadan kaldırmanın yollarından biri ise dünyada kaliteli ve isim yapmış uluslararası zincir otellerden birkaç tanesinin ülkede açılmasını sağlamaktır. Zira tanınmış uluslararası otel zincirlerinin ülkeye yatırım yapması batılı turistlerin ve tur operatörlerinin ikna edilmesini kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda hükümetlere düşen, siyasi istikrarı sağlamak, turizm sektörünün alt ve üst yapısını kurmak, sektörün ihtiyacı olan eğitilmiş işgücünü yetiştirmek, çevreyi ve eko sistemi koruyucu yasal düzenlemeleri yaparak ülkenin turistik potansiyelini dünya piyasasında tanıtacak şartları oluşturmaktır.

Kırgızistan bozulmamış doğası ve Orta Asya'daki jeopolitik durumu ile gelecek adına turizmde önemli bir noktaya geleceği konusunda umut vaat etmektedir. Ancak ülke finansman sıkıntısı nedeniyle ülkedeki bu arzın değerlendirilebilmesi için daha çok sektöre yabancı yatırımcının çekilmesi yönünde bir turizm politikası izlemektedir. Oysa ülkenin doğal güzelliklerinin turistik amaçla şekillendirilmesinin tamamen yabancıların insafına bırakmak sürdürülebilirlik adına çok akıllıca değildir. Çünkü yabancı yatırımcı kısa vadede yatırımının geri dönmesini düşüneneğinden kontrolsüz kullanımın sonucunda ülkenin, uzun vadede telafisi mümkün olmayan çevresel problemlerle karşı karşıya kalması ihtimaller dahilindedir. Dünyanın tüm ülkelerinde yeni nesil artık çevreye karşı çok duyarlıdır ve hükümetlerin çevre konusundaki duyarsızlıklarına sosyal medya üzerinde çok hızlı organize olarak toplumsal tepki verebilmektedirler. Doğal çevreye karşı duyarsız olan ülkeler hem turist kaybetmekte hemde uluslararası kamuoyunda zor durumlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Dolayısıyla Kırgızistan daha yolun başında iken diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanmalı ancak onların ülkedeki faaliyetlerini yasalar çerçevesinde yapmaları sağlanmalıdır. Ülkenin turizm arzının değerlendirilmesi yönündeki en doğru adım, artan turistik taleplere bağlı olarak alt ve üst yapının iyileştirilmesini tamamen yabancı sermayeden beklemek yerine ülkedeki Kırgız iş adamlarına verilecek teşviklerle bu işleri onların yapmalarını sağlamaktır. Zaten yabancı yatırımcı Kırgızistan'ı gelecek 10-20 yıl için önünü görebildiği istikrarlı bir ülke olarak algıladığında zaten kendilerine büyük imtiyazlar tanımaya gerek kalmadan yatırımlarını gönüllü olarak bu ülkeye yönlendireceklerdir.

Kırgızistan'da meslek tanımı ve eğitim standartlarının yasal zemine oturtulamamış olması turizm sektöründe de bir eksikliklerdir. Nitekim turizmde gelişme gösteren ülkelerin bu başarısında sadece ülkenin sahip olduğu çekicilikler ve kaliteli turizm işletmelerinin varlığı değil aynı zamanda sektörde istihdam edilen personelin eğitim kalitesinde etkisi unutulmamalıdır. Ürün satışında turistlerle yüzyüze olmayı gerektiren bu sektörde isteyen herkesin değil, belirlenen eğitim ve meslek standartlarını sağlayanların istihdam edilmesi yönünde yasal düzenlemeler ihtiyaç vardır. Ülkede turist rehberi olmak için üniversitenin rehberlik bölümünden mezun olmak ya da resepsiyonda çalışmak için turizm eğitimi almış olmak gerekmemektedir. Bunun sonucu olarak da sektörde hizmet kalitesi dünya standartlarının altında kalmaktadır. Bir diğer sorun turizm işletme sahiplerinin turizm okullarından mezun olan öğrencilerin uygulama konusundaki eksikliklerinden memnun olmamalarıdır. Dolayısıyla meslek standartlarının yanında üniversitelerdeki turizm bölümlerinin uygulamalı yaklaşımı benimseyen bir eğitim sistemine kavuşturulmasına da ihtiyaç vardır.

Kırgızistan yaşadığı büyük toplumsal olayların dışarıda sebep olduğu olumsuz imaj algısı silebilmesi için turist gönderen pazarlarda müşteri odaklı bir strateji izleyerek tutundurma metotlarını en etkin bir şekilde kullanmalıdır. Özellikle ülkede turizm politikası olarak turistleri ülkelerinde ağırlamaya hazır oldukları konusunda turist gönderen ülkelerdeki ajanslarla çalışmaya ağırlık verilmelidir. Batılı turistler için bu coğrafya bir bilinmeyendir ve bilinmeyen bu denklemin anlatılması batılı pazarlama uzmanlarının ağızıyla olmalıdır. Çünkü

bir turist gideceği ülkeyi seçerken kendi ülke vatandaşının kurduğu ve güven sağlamış bir tur operatörünün tavsiyesine önem vermektedir. Bu nedenle Kırgızistan'nın tanıtımında görev alacak profesyoneller hedef pazarın vatandaşı olmalı ancak tanıtım konusunda Kırgız gibi düşünmeleri sağlanmalıdır. Profesyonel ajanslar ve ülke ateşelerinin organizeli çalışmaları ve yerel halkla kuracakları iletişim Kırgızistan hakkındaki algıların değişmesinde önemli rol oynayacaktır.

Bu ülke alternatif turizm kaynakları bakımından zengindir ancak dünya turizm gelirlerinden hak ettiği ölçüde yararlanamamaktadır. Bu nedenle hem hükümetlere hem de yerel turizm girişimcilerine önemli görevler düşmektedir. Bu bağlamda ülkenin standları turistik fuarlarda yer alarak yabancı partnerlere ülkedeki istikrar, sahip olunan güzellikler ve Kırgız halkının misafirperverliği anlatılmalıdır. Diğer yandan pek çok ülkenin yaptığı gibi turist gönderen ülkelerdeki tur operatörleri, okuyucu ve izleyicileri üzerinde etkili basın mensupları, program yapımcıları ülkeye davet edilerek haber yapımları sağlanmalı, uluslararası yazılı ve görsel basında yayınlamak için belgeseller hazırlattırılmalıdır.

Ülkenin turist deposu ülkelere uzaklığı ve tanınmış uluslararası havayolu şirketlerinin tarifeli uçuşlarının çok az ve olanların da aktarmalı gerçekleşmesi ülkeye gelmek isteyenler açısından önemli bir sorundur. Bu nedenle Avrupa'dan aktarmasız uçak seferlerinin yapılabilmesi için şartlar zorlanmalı ve bunun öncesinde de Manas Havaalanı uluslararası standartlara uygun olarak modernize edilmelidir.

Ülkede faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası 52 tane üniversitenin ülkenin tanıtımına katkısı sağlanmalı bu bağlamda bu üniversitelerin Kırgızista'a turist gönderme potansiyeli olan ülke üniversiteleri ile ortak çalıştay yapımları ve uluslararası dergilerde Kırgız turizmi ile ilgili yayınlar yapımları sağlanmalıdır.

Ülke konaklama fiyatları açısından oldukça pahalı bir ülkedir. Otel konaklama ücretleri turizmde marka olmayı başarmış pek çok ülkelerden daha ucuz değildir. Mesafe uzaklığı nedeniyle artan ulaşım gideri de düşünüldüğünde ülkeye gelecek turistler açısından maliyetler caydırıcı olmaktadır. Özellikle turistlerin kalmayı tercih ettikleri 4 ve 5 yıldızlı otellerin sayısının az olması ve bunların tamamında başkentte bulunması arz ve talep dengesini talebin aleyhine bozmakta dolayısıyla fiyatlar yüksek olmaktadır. Bunun için ülkede 4 ve 5 yıldızlı otellerin sayısının artırılması teşvik edilmeli ve kaliteli otellerin hep başkent Bişkek'te toplanması yerine destinasyonlara yakın yerlere yönlendirilmesi yönünde özel çaba sarfedilmelidir.

Kaynakça

- Aleksandrov, B. (2010). Туманные перспективы сезона 2011 года. Бишкек: Сборник Туризм Кыргызстана No:6
- Brayley, R. & Var, T. (1992). "Canadian Perceptions of Tourism's Influence on Economic and Social Conditions", **Annals of Tourism Research**, Vol.16, Nu. 4, New York: Pergamon Press Ltd
- Berber, Ş. (2003). "Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm Ve Etkileri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9, 205-222.
- Çegirtkeyeva, A. (2011) Kırgızistan Turizm Dağıtım Sisteminin İncelenmesi, Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Turizm ve Otelci Y.O Bitirme Tezi.
- Erdem, B. ve Kabakçı, E. (2004). "Otel İşletmelerinde İnternet Üzerinden İşe Alım (E-İşe Alım) Üzerine Ampirik Bir Araştırma", **3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F.25-26 Kasım 2004, Eskişehir, s.119-131.
- Joldoshev, A. (2007). Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan Ekonomisi Ekonomik Yapıda ve Emek Piyasasındaki Gelişmeler, <http://www.belgeler.com/blg/15rt/baımsızlık-sonrası-kırgızistan-ekonomisi-ekonomik-yapıda-ve-emek-piyasasındaki-gelişmeler-economy->

of-kyrgyzstan-after-the-independence-development-on-the-economical-structure-and-labor-market: (27.02.2013)

Kaparov, M. (2001). **Turizmin Gelişmesi Bağımsız Kırgızistan, Düşümler ve Çözümler.** (Gürsoy Naskali, E.Derl.) Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2692, Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi, 72.

Kencebayev, B. (2006). **Влияние Политических Процессов на Развитие Туризма, Кыргызстана**

Kırgızistan Milli İstatistik Komitesi, (2001).

Kırgızistan Milli İstatistik Komitesi,(2000 –2011).

Kırgızistan Milli İstatistik Komitesi,(2007–2011).

Kızılcılık S. , Ergen Y. (1986). **Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü**, Saray Kitabevi, İZMİR.

Komissarov, B. (2010). **Основные проблемы туристической отрасли, Кыргызстана**

KUIK: Kırgızistan Ulusal İstatistik Komitesi,(2009).Turizm ve Kırgızstane, Bişkek

Küçük, A. (2011). **Kırgızistan'da Turizm Pazarlama Stratejileri ve Otel İşletmelerinde Uygulama Yöntemleri**, Bişkek:Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi,TOYO Bitirme Tezi

Yalçınkaya, T. (2014). <http://www.turizmdunyasi.com.tr/arsiv/yazi/120-rezervasyonlarin-yuzde-40i-mobil-yapiliyor> (11.04.2014)

Yusupov, K. (2010). **Ekonominin Kalkınmasında Turizmin Önemi**, Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, TOYO Bitirme Tezi

Web Adresleri

<http://aynurgursoy.blogcu.com/turizmde-teknoloji-devri/9887650>, (27.06.13).

<http://www.ebmhaber.com.tr /detay /44997/devrimden-sonra-giza-piramitleri-ilgi-bekliyor.htm>(01.04.2013)

<http://asiapacific.unwto.org/en/content/unwto-supports-japan-tourism-recovery>. (22.05.2013)

<http://www.iaau.edu.kg/aas/AAS51.pdf# page=172>. (15.04.2013)

<http://issikkolu.tr.gg/Turizm-%C7e%FEitleri.htm>. (11.04.2013)

<http://unesco.org>. (20.05.2013)

<http://e-sosyoloji.blogspot.com/2008/09/toplumsal-olay-ve-olgu.html> (26.05.2013)

http://www.odtugvo.k12.tr/ diger/ webue/dersler/felsefe_grubu /Sosyoloji/sosyoloji_Ck/1_Sosyoloji_tanimi.pdf. (03.02.2013)

http://www.meb.gov.tr /aok/aok_kitaplar/AolKitaplar/Sosyoloji_2/2.pdf. (27.03.2013)

EXTENDED ABSTRACT:

Tourism has positive effects on establishing relationships, reaching the world peace and creating safe environments in the countries. However, tourism is a sector that has high demand elasticity. This is because products of tourism are not basic consumption materials, and their alternatives are available in many different markets. In this regard, tourism is one of the most and fastest-affected sectors by all kinds of events and changes within the country and in the neighboring countries. Therefore, maintaining the presence of tourism in a country for a long time depends on the continuation of internal security and political stability of the

country. There have been significant losses in the tourism sector of the countries where these processes were interrupted. One of the leading factors affecting a country's tourism is social events.

In many parts of the world based on various reasons uprisings occurring in the outside world in terms of life and property safety are caused negative perceptions. Negative perception of that country which is a cause of being alternative. Because of the low cease to be an alternative of losing tourists and the economy of that country means losing revenue. Many countries in the world have been confronted with this situation. One of those countries is Kirghizistan that it can said about its it is the most democratic countries in Central Asia.

In this study, social events taking place in the country with the relationship between the number of tourists coming to the country by taking out the example of Kyrgyzstan were discussed. The purpose of this study, occurring in Kyrgyzstan certain period of social events is to investigate the impact on tourism in the country and is to emphasize the importance of stability for tourism in the country.

As a result of research conducted; after the four major revolution in Kyrgyzstan number of tourist arrivals decline by up to 70 to 80% was observed.

Kyrgyzstan, as soon as possible after each event has been able to compensate for the loss in tourism but After each event has since been restored and reinstated in tourism therefore in the economy has experienced significant losses. However, tourism is locomotive of the booming Kyrgyz economy. The revolution in the country lost one of the most important events too the negative image is the perception of the outside world. Indeed, it is not easy to regain the positive image disappears.

However, important social events in Kyrgyzstan and the threat of an attack on tourists during the perception did not occur. To rectify this situation in terms of negative perceptions of the outside world is an important advantage. Because of Kyrgyzstan and its rich natural tourism resources can provide in a short time after the revolution thanks to political stability and tourism in Kyrgyzstan soon to make up for the losses in the outside world as well as the negative perception towards advancing with sure steps are reversed. Matter of fact The future of Kyrgyzstan, Singapore, Malaysia, Korea or Turkey in tourism as countries reached a certain level of success that can come to is a country with rich tourism potential and Kyrgyzstan in terms of natural and cultural heritage is richer than many countries. The country's most important need investors can see the future and ensuring the security of life and property of the tourists is political stability.